

Eén A4 of vuistdikke ordner?

De (on)zin van het groepsplan

In april van dit jaar overlegde staatssecretaris Dekker met veertien leerkrachten uit het basisonderwijs over de werkdruk. Een van de vermeende boosdoeners: het groepsplan. Is het groepsplan waardevol? Of is het een schoolvoorbeeld van te ver doorgevoerde controle-zucht? Wij vroeger het drie leerkrachten en een onderwijsbegeleidingsdienst.

Eric van der Jagt en Rian Kuipers

Rian Kuipers (28), leerkracht van groep 7 van basisschool Tweelingen in Eindhoven, trekt een dikke ordner uit de kast. 'Dit is mijn groepsplan: rekenen, spellen, begrijpend lezen en technisch lezen. Bij ons worden de groepsplannen gevuld vanuit onze Malmberg-methodes. Je hebt dus al een format.'

Haar collega Eric van der Jagt (50), tevens ib'er, geeft les aan groep 8. 'In het verleden moesten we het wel zelf vullen. Dat was eenmalig veel werk. Nu zijn we er beduidend minder tijd aan kwijt.'

Van statisch naar dynamisch

Aanvankelijk vormden de Cito-resultaten eens per halfjaar de belangrijkste input voor het groepsplan van De Tweelingen. Van der Jagt: 'Nadeel daarvan is dat je groepsplan dan tamelijk statisch is. Daar zijn de methodes handig op ingesprongen, door na afloop van een cyclus het groepsplan te vullen. Dat heeft weer als nadeel dat het plan dan erg ruim gevuld is. Je moet dan kritisch kijken: doe ik dit allemaal?'

Rond 2011 maakten leerkrachten van De Tweelingen voor het eerst een groepsplan. Van der Jagt: 'Vanuit het netwerk voor interne begeleiders is dat toen begeleid ingevoerd, met als doel: meer zicht op de specifieke leerlijnen, planmatig werken en clustering van leerlingen met eenzelfde onderwijsbehoefte.' Maar is een groepsplan dan de oplossing? Kuipers: 'Dat betwijfel ik. Zeker met deze nieuwe groepsplannen. Je hoeft eigenlijk niet meer te kijken; het systeem vult het voor je in en

*Tekst:
Martin van Rooij*

*Fotografie:
Martin van Rooij, Shutterstock
en aangeleverde foto's*

Evelien Brouwer

Daniël Fermont

'Afstappen van het groepsplan kan alleen als je weet hoe je leerlijnen en je alternatieve routes eruitzien.'

beschrijft de doelen die je binnen een blok moet behalen. Daar moet je kritisch naar kijken. Of je klas die doelen aankan, is daarmee immers nog niet gezegd.'

Verplicht pas op de plaats

Van der Jagt vindt het doel van het groepsplan – planmatig werken, overzicht houden op de leerlijnen en onderwijsbehoeften en vooruitdenken – uitstekend. 'Maar je slaat door als je van elke komma en punt verslag moet doen. Dan draagt het alleen maar bij aan de toch al hoge werkdruk van leerkrachten.' Kuipers: 'Aan de andere kant: nu ben je min of meer verplicht om eens per acht weken even pas op de plaats te maken en te kijken hoe het gaat. Niet alleen naar de uitschieters naar boven en beneden, ook naar de basisgroep. Waar hebben die kinderen behoefte aan?'

Hoeveel tijd het opstellen en bijhouden van een groepsplan is, ligt aan jezelf en je ambitie, aldus Van der Jagt. 'Als ik me er met een jantje-van-leiden van af wil maken, knip en plak ik wat en is het in een kwartiertje klaar. Maar dan schiet het zijn doel voorbij.' Kuipers: 'Het groepsplan vier keer per jaar maken en evalueren kost me meer dan genoeg tijd.'

Conclusie? Kuipers: 'Ik vind het groepsplan nuttig. Ook vind ik het handig dat het systeem zoveel informatie geeft. Alleen is niet al die informatie nuttig en nodig. Het zou compacter kunnen.' Van der Jagt: 'We hanteren het tempo van de methode. Soms ligt dat voor kinderen te hoog. Het heeft geen zin om dan door te razen; sommige kinderen haken dan af. Je kunt dan beter even wat tijd nemen om stof te herhalen. Die kun je elders wel weer inlopen als je weet dat er stof komt waar je wat sneller doorheen kunt gaan. Maar dat kan alleen als je de methode heel goed in de vingers hebt.' 'En dat is voor mij, als jonge en nog niet zo ervaren leerkracht, nog wat moeilijk', aldus Kuipers.

Van der Jagt heeft de indruk dat sommige scholen het groepsplan al wat hebben losgelaten, in ieder geval een bepaald vakgebied. 'Dat kan volgens mij alleen als je heel goed weet hoe je leerlijnen in elkaar steken en wat je alternatieve routes zijn.'

Evelien Brouwer (31) is onderwijsadviseur en leerlingbegeleider bij Het ABC, onderwijsbegeleidingsdienst voor de regio Amsterdam. 'In je groepsplan wil je het overzicht hebben hoe je je onderwijs op maat kunt aanbieden. Vaak wordt gesteld dat je het na iedere toetsserie moet evalueren en herschrijven. Het is juist iets dat voortdurend geüpdatet moet kunnen worden. Na elk toetsmoment (twee keer per jaar) is het goed om te evalueren. In het **groepsoverzicht** heb je de onderwijsbehoefte per kind staan. In het **groepsplan** ga je kinderen clusteren.'

Een groepsplan moet volgens Brouwer vooral een werkbaar document zijn voor de leerkracht. 'Het is niet een doel op zich om alles op papier te zetten, maar een middel om onderwijs op maat aan te bieden.'

Beperkt houden

Dat het opstellen en bijhouden van een groepsplan leerkrachten veel tijd kost en zij dat als belastend ervaren, is Brouwer bekend. 'Daarom is het ook belangrijk om het beperkt te houden en een werkbaar document te hebben, zodat het zo min mogelijk tijd kost en zoveel mogelijk oplevert. Maak het jezelf dus gemakkelijk, door een format op te stellen waarin je alleen de echt nodige informatie zet en waarin je slechts minimale aanpassingen hoeft te doen. Ik zie groepsplannen van wel vier tot vijf pagina's. Volgens mij kan het ook op één pagina. Zeker als je naar leerdoelen verwijst of leerdoelen als bijlage bijvoegt. Houd het doel van het groepsplan steeds goed voor ogen: een beknopt overzicht hoe je kinderen onderwijs op maat kunt bieden. Zo'n overzichtelijk document komt ook van pas als de leerkracht wegvalt. Een ander kan het dan snel overnemen.'

Niet verplicht

Een groepsplan dwingt je na te denken over wat elk kind nodig heeft, wat het kan en welke behoeftes het heeft – in plaats van wat het niet kan. Nuttig dus, maar daarmee nog niet verplicht, al lijken lang niet alle scholen dat te weten. 'Ik sluit niet uit dat sommige scholen zouden stoppen met het schrijven en bijhouden van groepsplannen als ze zich zouden realiseren dat niemand hen verplicht te werken met groepsplannen.' Zou stoppen met groepsplannen een goede ontwikkeling zijn? Brouwer: 'Dat weet ik niet. Een groepsplan kan heel nuttig zijn, mits het bijdraagt aan het doel – onderwijs op maat – en geen doel op zich is.'

Buiten de lijntjes kleuren

Daniël Fermont (30) is unitregisseur van de Synergieschool in Roermond, naar eigen zeggen 'de eerste school waar regulier en speciaal basisonderwijs écht bij elkaar komen'. Leg uit. 'Wij kleuren buiten de lijntjes om passend onderwijs écht passend te maken', opent Fermont. 'De wet voorziet nog niet in ons concept. Wij willen het onderwijs veranderen. Dat zorgt bij het ministerie af en toe voor zenuwachtige gezichten.'

In plaats van met acht groepen werkt de Synergieschool met vier units. En die kun je niet vergelijken met groep 1-2, groep 3-4 enzovoorts, aldus Fermont. 'De units zijn redelijk homogeen qua leeftijd, maar qua niveau kunnen er binnen een groep behoorlijke verschillen zijn. Zelf geef ik les in unit 3. De meeste kinderen zijn acht, negen of tien jaar, maar er zitten ook enkele kinderen in van zeven en elf jaar oud.'

Coach

Juist dit schooljaar is de Synergieschool gestopt met het groepsplan. Waarom? 'Wij gaan uit van het individuele kind. Ieder kind heeft hier een individueel ontwikkelingsplan en een coach. Kind en coach gaan iedere zes weken samen met de ouders om tafel om de doelen bij te stellen, waarbij de leerlijnen dienen als uitgangspunt. Voorwaarde daarvoor is wel goede ICT-ondersteuning.'

'Het groepsplan is een middel, geen doel op zich.'

'We moeten het lef hebben af te stappen van een systeem dat meer dan honderd jaar geleden is bedacht.'

In het oude systeem heb je vaak drie niveaus. Fermont: 'In onze optiek moet je als leerkracht niet drie niveaus willen draaien en nog een bijzondere leerling erbij. Wij laten onze leerkrachten zich ook specialiseren. De taalspecialist bijvoorbeeld houdt de taalontwikkeling van de hele unit in de gaten. De kinderen bepalen hun eigen tempo en wij passen het aanbod daarop aan, in plaats van te bepalen wat het kind wanneer moet leren.'

Het individueel volgen van kinderen is meer werk dan het groepsplan, aldus Fermont. Toch geeft de Synergieschool de voorkeur aan individuele plannen om te komen tot gepersonaliseerd leren. 'In het groepsplan schoten we vaak door. We werkten te gedetailleerd; het werd soms een papieren tijger. Eigenlijk spreekt er wantrouwen jegens de leerkracht uit. Het groepsplan schrijft in feite voor hoe je de methode moet volgen en zegt te weinig over hoe je een les ontwerpt. Ik snap dat wel, want als je een groepsplan maakt, kun je die mooi op de methode leggen. De realiteit is dat veel groepsplannen het product zijn van copy-paste. Volg je dan het kind? Of laat je het kind een methode volgen?'

Lange voorbereiding

De Synergieschool ging bepaald niet over één nacht ijs. 'We hebben uitgebreid gebenchmarkt, in Nederland, Duitsland en Zweden. Ik heb bijna twintig scholen bezocht en gesproken met leerkrachten, directies en besturen. Er zit drie jaar aan voorbereiding in.' En hoe reageert de inspectie? 'Ze vinden het prachtig wat wij hier doen. Maar de inspecteur zei ook: 'Als ik mijn pen oppak, mag het niet.' Toch gaat de koepel (Swalm en Roer) door op de ingeslagen weg – tot blijdschap van Fermont. 'We moeten in Nederland lef tonen om af te stappen van een systeem dat meer dan honderd jaar geleden is bedacht.'

De andere 22 scholen binnen Swalm en Roer volgen de ontwikkelingen bij de Synergieschool met belangstelling en soms met verwarring. Die verwarring is bij ouders ver te zoeken; zij zijn meegenomen in het innovatieproces als *critical friends* middels een klankbordgroep. Fermont: 'We krijgen veel aanmeldingen, ook van kinderen die elders vastliepen en bekneld raakten in het systeem. De leerkracht vertelde wat ze moesten leren. Nu bepalen ze zelf wat ze willen leren, samen met een coach. Als een kind iets graag wil leren, waarom zou je dan een jaar wachten omdat het systeem dat voorschrijft?'